

Inž. Franjo Kamenečki

PROIZVODNJA I STRUKTURA KORIŠTENJA GROŽĐA U GLAVNIM EVROPSKIM ZEMLJAMA

Osnovne pokazatelje o razvoju vinogradarstva predstavljaju pokazatelji o ukupnoj proizvodnji grožđa. To s razloga što samo svježije grožđe predstavlja primarni i usporedivi proizvod. Ostali proizvodi nisu usporedivi, jer zavise o strukturi korištenja grožđa i o tehničkoj efikasnosti prerade. Zato smo kao osnovnu i usporedivu veličinu uzeli ukupnu proizvodnju grožđa.

Na toj osnovici ispitali smo odnose i tendencije kretanja vinogradarske proizvodnje u glavnim evropskim zemljama.

Ista ukupna proizvodnja grožđa može se koristiti na različite načine. Veći ili manji dio može se preraditi u vino, potrošiti u svježem stanju, preraditi u suho grožđe ili iskoristiti drugim načinima bezalkoholne prerade (sokovi, đem, kompot i sl.). Stoga je potrebno ispitati ne samo odnose i promjene u ukupnoj proizvodnji, već i odnose i promjene u strukturi korištenja grožđa. To je potrebnije utoliko što promjene u strukturi korištenja grožđa odražavaju promjene u strukturi proizvodnje po namjenama, posebno u strukturi proizvodnje vinskog i stolnog grožđa. Tako je ujedno moguća i potpunija usporedba Jugoslavije s drugim zemljama.

Radi lakšeg razumijevanja potrebno je dati nekoliko napomena.

Glavnina proizvedenog grožđa u većini evropskih zemalja prerađuje se u vino. U statistici FAO-a u vino prerađeno grožđe izjednačeno je s »proizvodnjom« vinskog grožđa. Međutim, između tih dviju veličina postoji suštinska razlika. U vino se prerađuje dio proizvedenog stolnog grožđa i grožđa namijenjenog sušenju, dok se dio proizvedenog vinskog grožđa troši u svježem stanju. Zato ove činjenice treba uzeti u obzir u analizi, jer se obuhvatnost vinskog grožđa sa stanovišta proizvodnje i prerade ne podudara. Ipak, i tako iskazana »proizvodnja« vinskog grožđa omogućuje da se odrede osnovni odnosi između ukupne proizvodnje i količine grožđa prerađenog u vino.

Budući da je količina grožđa prerađenog u vino u statistici označena kao »proizvodnja« vinskog grožđa, to ćemo preostalu količinu grožđa koja nije prerađena u vino analogno nazvati proizvodnjom nevinskog grožđa. Tako ukupna proizvodnja grožđa predstavlja agregat sastavljen od vinskog i nevinskog grožđa. Već na toj osnovici može se ispitati struktura korištenja grožđa.

Nevinsko grožđe samo po sebi predstavlja također agregat. Ono obuhvaća grožđe potrošeno u svježem stanju (»stolno«), zatim prerađeno u suho grožđe, kao i u ostale bezalkoholne proizvode. Zato bi trebalo ispitati i strukturu korištenja nevinskog grožđa, odnosno strukturu ukupne proizvodnje grožđa po oblicima potrošnje, odnosno po načinu korištenja.

S izuzetkom suhog grožđa, ostala bezalkoholna prerada je neznatna, tako da se može i zanemariti. To vrijedi utoliko više što o takvoj preradi za većinu zemalja nema podataka, a i oni oskudni nisu usporedivi. Stoga ćemo se u analizi ograničiti na ispitivanje odnosa i promjena između vinskog i nevinškog grožđa.

1) UKUPNA PROIZVODNJA GROŽĐA U GLAVNIM EVROPSKIM ZEMLJAMA

Ukupna proizvodnja grožđa u Evropi općenito se povećava, ali različito po zemljama. Na bazi 1934/38. ukupna proizvodnja grožđa u Evropi do 1961/65. godine povećana je za 6,138.000 tona ili za 24,26%.

Najveći apsolutni i relativni porast proizvodnje grožđa u promatranom razdoblju imala je Italija — 3,826.000 tona ili 63,6%. U apsolutnom smislu slijede Španjolska, Portugal i Jugoslavija, a relativni porast bio je zatim najveći u Portugalu, Jugoslaviji i Španjolskoj.

Poslijeratna proizvodnja grožđa u Grčkoj manja je od predratne, ali se od 1951/55. godine povećava, u Francuskoj je opadala do 1956/60. da bi u 1961/65. godini neznatno prestigla predratni nivo.

Relativno najveći porast proizvodnje grožđa nakon II svjetskog rata ima Bugarska. (Tabela 1)

Zbog opisanih promjena izmijenjen je redoslijed zemalja u evropskoj proizvodnji grožđa. Francuska je s prvog mjesta 1934/38. pala na drugo mjesto već 1956/60. godine, a zamijenila ju je Italija. Na trećem mjestu ostala je Španjolska i na četvrtom Portugal. Slijede Grčka, Jugoslavija i Bugarska, ali je njihovo učešće u evropskoj proizvodnji maleno.

Slične promjene zbivaju se i od 1951. do 1965. godine, kako to pokazuju jednadžbe trendova i stope rasta, izračunate na bazi podataka tabele 2.

Ukupna proizvodnja grožđa 1951 — 1965.	Jednadžba trenda	Stopa rasta %
Bugarska	$Y_c = 273,43 + 59,12 X$	10,462
Francuska	$Y_c = 7.882,59 + 123,62 X$	1,427
Grčka	$Y_c = 1.013,34 + 12,99 X$	1,186
Italija	$Y_c = 7.826,02 + 178,93 X$	2,003
Jugoslavija	$Y_c = 547,11 + 50,38 X$	6,092
Portugal	$Y_c = 1.309,54 + 34,99 X$	2,295
Španjolska	$Y_c = 2.506,43 + 132,71 X$	4,041
Evropa	$Y_c = 23.627,33 + 624,40 X$	2,273

Ishodište = 1951. godina

Jedinica Y-a = 1.000 tona

Jedinica X-a = 1 godina

Tabela 1. — Ukupna proizvodnja grožđa u glavnim evropskim zemljama
1934/38—1961/65. godine

(000 tona)

Zemlja	1934/38.	1951/55.	1956/60.	1961/65.
Bugarska	(450) ¹⁾	(428)	627	1.006
Francuska	9.490	8.804	7.863	9.576
Grčka	1.450	1.048	1.062	1.203
Italija	6.007	8.164	9.239	9.833
Jugoslavija	831 ²⁾	893	888	1.137
Portugal	1.183	(1.490)	1.407	(1.767)
Španjolska	3.237	2.970	3.114	4.221
Evropa	25.300	25.964	26.592	31.438
<i>Indeksi (1934/38 = 100)</i>				
Bugarska	100,0 ¹⁾	(96,1)	(139,3)	(223,6)
Francuska	100,0	92,7	82,8	100,0
Grčka	100,0	72,3	73,2	82,9
Italija	100,0	135,8	153,7	163,6
Jugoslavija	100,0 ²⁾	107,4	106,8	136,8
Portugal	100,0	(125,9)	118,8	(149,4)
Španjolska	100,0	91,7	96,2	130,4
Evropa	100,0	102,6	105,1	124,6
<i>Struktura — % (Evropa = 100)</i>				
Bugarska	...	1,7	2,4	3,2
Francuska	37,5	33,9	29,6	30,5
Grčka	5,7	4,0	4,0	3,8
Italija	23,7	31,4	34,7	31,3
Jugoslavija	3,1	3,4	3,3	3,6
Portugal	4,7	5,7	5,3	5,6
Španjolska	12,8	11,4	11,7	13,4
Evropa	100,0	100,0	100,0	100,0

1) 1948/52., 2) 1935/39.

Izvori: FAO: Yearbook of Food and Agricultural Statistics 1952—1957;

Production Yearbook 1958—1966.

Jugoslavija 1935/39. proračun autora.

Od 1951. do 1965. godine ukupna proizvodnja grožđa u Evropi prosječno je rasla za 624.400 tona godišnje ili po stopi od 2,273%.

Relativno najbrže ona se povećavala u Bugarskoj, Jugoslaviji i Španjolskoj, a veću stopu od evropske imao je i Portugal. Manju stopu rasta od evropske imale su Italija, Francuska i Grčka, a najmanja je bila u Grčkoj.

Ukupna proizvodnja grožđa u Evropi od 1951. do 1965. godine rasla je znatno apsolutno, ali relativno sporo.

Tabela 2 — Ukupna proizvodnja grožđa u glavnim evropskim zemljama
1951 — 1965. godine

(000 tona)

Godina	Bugar- ska	Francus- ka	Grčka	Italija	Jugosla- vija	Portugal	Španjol- ska	Evropa
1951.	400*	8.070	1.032	7.782	1.210	1.390	2.631	24.720
1952.	400*	8.234	1.041	7.359	678	872	2.874	23.480
1953.	400*	9.020	1.086	8.323	847	1.728*	3.667	27.090
1954.	430	9.328	1.103	8.078	586	1.792*	2.902	26.390
1955.	513	9.371	977	9.278	1.146	1.671*	2.779	28.140
1956.	399	7.930	1.143	9.891	656	1.618	3.400	26.430
1957.	573	5.133	1.191	6.900	907	1.419	2.822	21.020
1958.	888	7.348	1.008	10.603	1.190	1.195	3.207	28.710
1959.	686	9.228	1.044	10.157	955	1.226	2.775	28.600
1960.	589	9.677*	922	8.643	732	1.572	3.368	28.200
1961.	579	7.491*	1.114	8.467	962	1.063	3.298	25.177
1962.	1.053	11.505*	1.314	10.966	1.128	2.091	3.870	34.360
1963.	1.158	8.775*	1.012	8.698	1.216	1.787	4.108	29.687
1964.	907	9.588*	1.229	10.358	1.253	1.874*	5.513	34.121
1965.	1.334	10.521*	1.348	10.675	1.120	2.019*	4.317	33.847

*) Procjene FAO-a

Izvori: FAO: Yearbook of Food and Agricultural Statistics 1952 — 1957: Production Yearbook 1958 — 1966.

2) PROIZVODNJA »VINSKOG« GROŽĐA U GLAVNIM EVROPSKIM ZEMLJAMA

Usporedo s ukupnom proizvodnjom raste i proizvodnja »vinskog« grožđa u glavnim evropskim zemljama, kao i u evropskom totalu. Karakteristično je, međutim, da proizvodnja vinskog grožđa zaostaje za ukupnom proizvodnjom, što znači da se struktura ukupne proizvodnje postepeno mijenja u korist »nevinskog« grožđa. Takva tendencija vidljiva je iz apsolutnih veličina, kao i iz indeksa, odnosno iz jednadžbi trendova i stopa rasta za 1951—1965. godinu. Za Evropu one glase:

Ukupna proizvodnja grožđa	Jednadžba trenda	Stopa rasta %
	$Y_c = 23.627,33 + 624,30 X$	2,273
Vinsko grožđe	$Y_c = 21.762,50 + 521,10 X$	2,086
	Ishodište = 1951. godina	
	Jedinica Y-a = 1.000 tona	
	Jedinica X-a = 1 godina	

Dok je ukupna proizvodnja grožđa rasla po stopi od 2,273% godišnje, proizvodnja vinskog grožđa rasla je po stopi od 2,086%, tako da se između tih veličina pojavljuje sve veća razlika koja predstavlja nevinsko grožđe.

Dakle, ukupnu proizvodnju grožđa u Evropi karakterizira tendencija mijenjanja strukture u korist nevinskog grožđa.

Uspoređujući indekse ukupne proizvodnje s indeksima proizvodnje vinskog grožđa, dolazi se do značajnih razlika između zemalja. One ujedno otkrivaju promjene u načinu korištenja grožđa pojedinih namjena, a s tim u vezi ukazuju na potrebu definiranja pojedinih namjena grožđa.

Indeksi proizvodnje vinskog grožđa u Francuskoj u poslijeratnom razdoblju manji su od indeksa ukupne proizvodnje. To znači da se brže povećavala proizvodnja nevinskog grožđa. Štoviše, do 1956/60. godine ona se povećavala dok je ukupna proizvodnja opadala.

Tabela 3 — Proizvodnja vinskog grožđa u glavnim evropskim zemljama 1934/38—1961/65. godine

(000 tona)				
Zemlja	1934/38.	1951/55.	1956/60.	1961/65.
Bugarska	...	(367)	511	675
Francuska	9.335	8.593	7.649	9.313
Grčka	565	522	461	470
Italija	5.809	7.586	8.619	8.957
Jugoslavija	715 ¹⁾	732	717	(895)
Portugal	1.140	1.445	1.360	1.707
Španjolska	2.890	2.761	2.882	3.921
Evropa	23.400	23.808	24.180	28.243
Indeksi (1934/38 = 100)				
Bugarska
Francuska	100,0	92,0	81,9	99,7
Grčka	100,0	92,4	81,6	83,2
Italija	100,0	130,3	148,4	154,2
Jugoslavija	100,0	102,3	100,2	125,1
Portugal	100,0	126,7	119,3	149,7
Španjolska	100,0	95,5	99,7	135,7
Evropa	100,0	101,7	103,3	120,7

1) Izračunato na bazi proizvodnje vina.

U Grčkoj, nasuprot, indeksi proizvodnje vinskog grožđa nakon II svjetskog rata veći su od indeksa ukupne proizvodnje što bi značilo da se brže povećava proizvodnja vinskog grožđa. Isto je u Španjolskoj. To, međutim, ne odgovara stvarnosti, već je posljedica promijenjenog načina korištenja grožđa pretežno namijenjenog sušenju. Poslijeratna proizvodnja suhog grožđa u tim zemljama, kao i u Evropi općenito, manja je od predratne. Tako je na račun smanjene proizvodnje suhog grožđa povećana količina grožđa prerađenog u vino, što ne znači da je proizvodnja vinskog grožđa rasla brže od ukupne proizvodnje.

Eklatantan primjer mijenjanja strukture ukupne proizvodnje u korist nevinškog grožđa pruža Italija.

Indeksi proizvodnje vinskog grožđa u svim petogodištima nakon II svjetskog rata osjetno su manji od indeksa ukupne proizvodnje, a razlika između njih se povećava.

Jednaka tendencija postoji i u Jugoslaviji, mada su podaci o predratnoj proizvodnji grožđa nepouzdana.

Dok je, na primjer, ukupna proizvodnja grožđa 1951/55. na bazi 1934/38. povećana za 7,4%, proizvodnja vinskog grožđa povećana je za 2,3%, a 1961/65. godine porast iznosi 36,8% i 25,1%.

To znači da se i u Jugoslaviji ispoljava opća tendencija mijenjanja strukture ukupne proizvodnje u korist nevinškog grožđa, odnosno da brže od ukupne proizvodnje raste proizvodnja stolnog grožđa.

3) STRUKTURA KORIŠTENJA GROŽĐA U GLAVNIM EVROPSKIM ZEMLJAMA

Stavi li se »proizvodnja- vinskog grožđa u odnos s ukupnom proizvodnjom, dobiva se osnovna struktura korištenja grožđa po zemljama. Ona je to značajnija što omogućuje uspoređivanje između zemalja i što podaci negiraju kod nas uvriježena shvaćanja o nepovoljnoj strukturi korištenja grožđa u Jugoslaviji.

Na bazi podataka za 1961/65. godinu, dobivaju se po zemljama i za Evropu u cjelini odnosi navedeni u tabeli 4.

U Evropi u prosjeku u vino je prerađeno 89,8 % ukupne proizvodnje grožđa. U tom smislu može se reći da je evropsko vinogradarstvo uglavnom orijentirano na proizvodnju vina. Međutim, postoje velike razlike između zemalja, koje su u prvom redu odraz proizvodne orijentacije njihova vinogradarstva.

Relativno najviše grožđa prerađuju u vino Francuska, Portugal, Španjolska i Italija. U Grčkoj je u tu svrhu korišteno svega 39% ukupne proizvodnje, drugu po redu najpovoljniju strukturu korištenja grožđa ima Bugarska, a Jugoslavija se nalazi na trećem mjestu.

Tabela 4. — Učešće »vinskog« grožđa u ukupnoj proizvodnji u glavnim evropskim zemljama 1961/65. godine

Zemlja	»Vinsko« grožđe u % ukupne proizvodnje
Bugarska	67,0
Francuska	97,2
Grčka	39,0
Italija	91,0
Jugoslavija	78,7
Portugal	96,6
Španjolska	92,8
Evropa	89,8

Dakle, struktura korištenja grožđa u Jugoslaviji povoljnija je od strukture u većini evropskih zemalja, kao i od evropskog prosjeka, posebno je povoljnija od strukture u zemljama najvećim proizvođačima grožđa.

Stoga tvrdnje da je struktura korištenja grožđa u Jugoslaviji nepovoljna, ne stoje*. Ona ne samo da nije nepovoljna, već je povoljnija od strukture u brojnim evropskim zemljama.

Ono što je u Jugoslaviji nepovoljno je struktura proizvodnje. Naime, u Jugoslaviji se u vino ne prerađuje relativno više grožđa nego u većini evropskih zemalja, ali se u »nevinskom grožđu« nalazi relativno manje stolnog grožđa, tako da se u »nevinskom« grožđu sa stanovišta potrošnje nalazi relativno više »vinskog« grožđa sa stanovišta proizvodnje.

U tom smislu velike razlike u potrošnji i izvozu stolnog grožđa između evropskih zemalja nisu posljedica povoljnije strukture korištenja grožđa, tj. relativnih odnosa, već veće ukupne proizvodnje i proizvodnje stolnog grožđa.

Da bi se otkrile ove razlike trebalo bi analizirati strukturu korištenja nevinskog grožđa s obzirom na proizvodnju suhog grožđa i potrošnju u svježem stanju, a posebno bi trebalo analizirati strukturu potrošnje svježeg grožđa obzirom na namjenu proizvodnje (vinsko-stolno). Tada bi se mogli kvantificirati svi potrebni odnosi, a mogle bi se pratiti i promjene u strukturi proizvodnje i korištenja grožđa.

4) ZAKLJUČCI

a) Ukupna proizvodnja grožđa u Evropi raste: od 1951. do 1965. godine prosječno je rasla za 624.400 tona ili po stopi od 2,273% godišnje,

b) Proizvodnja »vinskog« grožđa (količina grožđa prerađenog u vino) istovremeno je rasla prosječno za 521.100 tona ili po stopi od 2,086% godišnje,

c) Struktura ukupne proizvodnje grožđa mijenja se u korist »nevinskog« grožđa, što je u prvom redu posljedica brže rastuće proizvodnje stolnog grožđa.

d) Obzirom na »vinsko« i »nevinsko« grožđe struktura korištenja ukupne proizvodnje grožđa različita je u evropskim zemljama, a u Evropi 1961/65. godine u vino je prerađeno 89,8% proizvedenog grožđa.

e) U Jugoslaviji je u vino prerađeno 78,7% ukupne proizvodnje, tako da je struktura korištenja grožđa u Jugoslaviji povoljnija od evropskog prosjeka i od strukture u većini evropskih zemalja,

* Vidi: inž. M. P.: »Vinogradarstvo«, Jugoslavenski pregled br. 1/1960. str. 16.

f) Po učešću »nevinskog« grožđa Jugoslavija se 1961/65. godine nalazila na trećem mjestu u Evropi: iza Grčke i Bugarske,

g) U Jugoslaviji nije nepovoljna struktura korištenja grožđa, već je nepovoljna struktura proizvodnje, tako da se u svježem stanju troši relativno više vinskog grožđa.